

III. Problematika posouzení neschopnosti podle kán. 1095 CIC z pohledu psychologa – zápis přednášky

PhDr. Josef Zeman, CSc
soudní znalec

1. PhDr. Josef Zeman, CSc se v úvodu svého vystoupení vrátil k proslovu papeže k Římské rotě a to k pasáži týkající se vrozené způsobilosti k manželství. Tuto schopnost má podle vyjádření Sv. otce každá osoba. Je otázka, zda tento výrok představuje určitý posun proti proslovům Jana Pavla II. Ty vždy důsledně vycházely z konstituce GS, která definuje manželství jako společenství života a lásky. Podstatou společenství jsou vztahy, nikoli přirozenost člověka. Toto rozvedl W. Kasper, současný kardinál, v knize Teologie manželství: řekl tam „není možné dívat se na manželství pouze na základě přirozenosti muže a ženy, nýbrž na základě vztahů“. Nevíme, do jaké míry byl papežův výrok snahou o jistou korekci názorů JP II. bylo to možná řečeno s jiným a ne s tímto úmyslem. V opačném případě by šlo o posun, který by znamenal určitou výhradu, zda rozhodování soudů nebere ohled na věc vztahů až příliš.

2. To, co nás znalce nejvíce „pálí“ je, že chybí v církevním právu pojem „emoce“. Možná to pramení z toho že scholastická filosofie tento pojem neznala. Emoce mají velký vliv na intelektuální projevy a mohou je zkreslovat natolik, že nelze mít jistotu, zda tvrzení účastníka procesu je podloženo více popisovanou skutečností, nebo subjektivním emočním hodnocením. Pro všechny záležitosti vztahů je však toto subjektivní emoční hodnocení velmi důležité, protože rozhoduje o tom, zda vztah je pozitivní nebo negativní. Držme se však pojetí církevního práva. My se často máme vyjádřit k havárii manželského páru, kde jeden je pokřtěný věřící, druhý pokřtěný, avšak nevěřící. Máme odpovědět na otázky, zda nevěřící měl intelektové a osobnostní předpoklady aby věděl, co slibuje. K tomu je nutné uvést jednu důležitou okolnost. Současný společenský pohled na manželství je výrazně personalistický, tj. mladí lidé očekávají od manželství život v dobrých vztazích. Je to pro ně významné a důležité. O opaku, podceňování manželství, nesvědčí žádný sociologický výzkum. Manželství u nevěřících má velkou hodnotu, protože je „přístavem“ v chaosu současné společnosti. Proto mají také lidé veliké nároky na vztah. Proto dnes lidé často od sebe odcházejí, protože byl zklamán jejich nárok. Člověk chce žít pouze v dobrých vztazích – to je pozitivní idealizace. Člověk v okamžiku, kdy sliboval manželství, měl svou představu, chtěl ji splnit uzavřením sňatku v kostele – protože toto vnímá jako něco většího. Po tomto rozhodnutí se v přípravě na manželství dozví, že v takovém vztahu musí člověk vytrvat, i kdyby se vztahy zhroutily. V tomto okamžiku začnou hrát roli emoce, které zkreslí „pozitivní akt vůle“ buď do naivní naděje, že „nám se zhroucení vztahů stát nemůže“, nebo do emočně ovlivněného rozhodnutí, že moje touha po životě v dobrém vztahu je tak oprávněná, že eventuelní porušení slibu jí nemůže diskreditovat.

3. První postoj je vlastně popření části manželského slibu, které má charakter stanovení podmínky pro budoucnost. Zůstanu, jen když budou dobré vztahy. Druhý postoj má charakter simulace – slibuji něco, o čem vím, že to za určitých představitelných okolností nedodržím, protože mi jde o něco jiného více. U fakticky nevěřícího člověka nelze předpokládat, že pro něj bude závaznost vysloveného slibu vyšší, než oprávněnost touhy po životě v dobrém manželství. Opačné pořadí pro něj nedává smysl. Tento „implicitní vnitřní nesoulad“ není rozpoznatelný z aktuálního

chování. Častý je např. příběh muže, který byl indiferentní k věřící praxi, seznámil se s věřící dívkou, začal být aktivní, vypadal jako vzorný katolík – ovšem do svatby – a pak krátce po svatbě tuto praxi odmítl, připouští, že chodil do kostela, proto, aby si ho vzala. Přijal náboženskou praxi kvůli ženě, nikoli kvůli víře. Simuloval skutečnou víru, na základě které by pro něho byl slib před Bohem neporušitelný. Jeho přirozenost, projevující se jako silná emoční touha, mu jako nevěřícímu nebrání porušit slib. Toto je podle mě nejčastější příběh, se kterým se setkáváme. Jeho častost je dána i tím, že mezi praktikujícími křesťany je podstatně více mladých věřících žen než mladých věřících mužů. Proto jsou ženy do jisté míry nuceny brát si nevěřící muže. V rámci rozhodování o platnosti uzavřeného manželství by tyto okolnosti měly být znalecky zkoumány, i když je značně obtížné je objektivizovat.

IV. Zkoumání podstatných povinností manželství, které dosud zůstávají nedořešené: kán. 1095, 3²⁴

Prof. Mons. Paolo Bianchi
President Lombardského krajského
církvevního soudu v Miláně

Několik slov úvodem

Předložené téma je poněkud obtížné, i když jistě ne podružné, protože představuje jeden z klíčových bodů naší každodenní práce jakožto soudců, advokátů, stálých patronů, obhájců svazku. Nevím, jestli budu moci k tématu přispět něčím užitečným (a o to méně novým). Rozhodl jsem se pojmout toto setkání jako konverzaci s kolegy, s tím že představím svůj pohled nebo to, co jsem já sám ohledně těchto delikátních otázek pochopil. Není řečeno, že jde o úplný pohled a ani že se jedná o ten nejlepší, protože já sám mám u některých aspektů pochybnosti a rozpaky. Ani se k vám neobracím, jak se říká, *s animus docendi*, protože na to nejen nemám formální kvalifikaci, ale také proto, že z toho, co o práci trivenetského soudu (včetně advokátů) vím a čemu z ní rozumím, musím konstatovat, že – i přes všechny obtíže a lidská omezení, jako také pro zcela přirozenou možnost hodnotit specifické situace různě (myslím si, že především soudcové, i jakožto odvolací soudcové, si tento fakt dobře uvědomují) – se jedná o intenzivní a kvalitní práci.

Název tématu, které mi bylo zadáno, začíná slovy „Zkoumání...“: to je dle mého soudu velmi významné, protože to vyjadřuje vědomí, že ne všechno je v této věci jasné. Ne že by bylo všechno nejasné, ale jsou zde bezpochyby aspekty, jež je třeba prohloubit a vyjasnit. Skutečnost, že jsme si toho vědomi, je jednou z podmínek, abychom se mohli věnovat dalšímu zkoumání a eventuálně pochopit něco více. Nacházíme se, abych tak řekl, v prostřední pozici ve vztahu k poznání, jak to často připomíná Sokrates svým odpůrcům: na jedné straně jsou ti, kteří se snaží popřít možnost jakéhokoli zkoumání a poznání tvrzením, že ten, kdo zná, už nemá, co by zkoumal,

²⁴ Text článku zachovává žánr konverzace, která se konala 23. září 2005 na Krajském církevním soudě Triveneto. Kán. 1095 Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou:

1. kdo nemají dostatečné užívání rozumu;
2. kdo mají závažnou poruchu soudnosti, co do podstatných práv a povinností manželských, které se předávají a přijímají;
3. kdo z psychických důvodů nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.